

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KABUL EDİLEBİLİRLİK HAKKINDA KARAR

Başvuru no. 21495/10 ve 46471/13 Selma

IRMAK / Türkiye

ve

Kemal AKTAŞ / Türkiye

Başkan

Julia Laffranque,

Yargıçlar

Ivana Jelić,

Arnfinn Bårdsen,

ve *Bölüm Yazı İşleri Müdür Yardımcısı* Hasan Bakırcı'nın katılımıyla 22 Ekim 2019 tarihinde Komite olarak toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi(İkinci Bölüm),

19 Mart 2010 tarihinde yapılan yukarıdaki başvuruları dikkate alarak,

Davalı Hükümet tarafından ibraz edilen görüşleri ve bu görüşlere karşılık olarak başvuranlar tarafından ibraz edilen görüşleri dikkate alarak,

Gerçekleştirilen müzakerelerin sonucunda aşağıdaki kararı vermiştir:

OLAYLAR VE OLGULAR

1. Birinci başvurudaki başvuran Selma Irmak, 1971 doğumlu bir Türk vatandaşı olup, başvuruyu yaptığı tarihte Kocaeli’de tutukludur. İkinci başvurudaki başvuran Kemal Aktaş, 1958 doğumlu bir Türk vatandaşı olup, Şanlıurfa’da ikamet etmektedir. Başvuranlar Mahkeme önünde Diyarbakır Barosuna bağlı Avukat R. Yalçındağ Baydemir ve C. Aydın tarafından temsil edilmişlerdir.

2. Türk Hükümeti (“Hükümet”) ise kendi görevlisi tarafından temsil edilmiştir.

A. Davanın Koşulları

3. Davanın koşulları, başvuranlar tarafından ibraz edildiği şekliyle aşağıdaki gibi özetlenebilir.

4. Başvuranlar, 14 Nisan 2009 tarihinde, terör örgütü üyesi oldukları şüphesiyle gözaltına alınmıştır.

5. Başvuranlar, 18 Nisan 2009 tarihinde Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi önüne çıkarılmış ve mahkeme başvuranların tutuklanmasına karar vermiştir. Daha sonra başvuranların avukatları başvuranların tutukluluklarına dair karara itiraz etmiştir. Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi, 22 Nisan 2009 tarihinde başvuranların itirazını reddetmiştir.

6. Diyarbakır Cumhuriyet savcısı, 9 Haziran 2010 tarihinde, Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesine başvuranlar hakkında bir iddianame sunmuştur. Cumhuriyet savcısı ilk başvuruları silahlı bir terör örgütüne üye olmakla, ikinci başvuruları ise böyle bir örgüt oluşturmak veya yönetmekle suçlamıştır. Cumhuriyet savcısı Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi’ne, iddialarını desteklemek üzere, bazı tanık ve diğer sanıkların ifadelerini ve soruşturma kapsamında gerçekleştirilen aramalar sırasında ele geçirilen dijital materyal ve dokümanları sunmuştur.

7. 12 Haziran 2011’de yapılan milletvekili seçimlerinin ardından, başvuranlar Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri olarak seçilmişlerdir.

8. Başvuranlar 31 Aralık 2013 tarihinde Anayasa Mahkemesi’ne bireysel başvurularda bulunmuştur. Başvuranlar özgürlük ve güvenlik haklarının ve siyasi faaliyetlerde bulunma haklarının ihlal edilmesinden şikayetçi olmuştur. Başvuranlar, ayrıca, adil yargılanma haklarının ihlal edilmesinden şikayetçi olmuşlardır.

9. Anayasa Mahkemesi, 3 Ocak 2014 tarihinde, yargı makamlarının alakasız ve tutukluluk süresini dayanaklandırmak için yeterli görülmeyen gerekçelerle başvuranların yargılama öncesi tutukluluk süresini uzatması nedeniyle, başvuranların özgürlük ve güvenlik ve seçilme hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (B. no. 2014/85). Ancak, Anayasa Mahkemesi başvuranlar hakkındaki ceza yargılamalarının ilk derece mahkemesi önünde derdest olmasından dolayı, yargılamaların adillğine ilişkin şikayetin kabul edilemez olduğuna karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi ayrıca her bir başvurana manevi tazminat olarak 5.000 Türk Lirası (yaklaşık - 1.725 avro (EUR)) ve masraf ve giderler için 1,698,35 TL (yaklaşık 585 avro) ödenmesine karar vermiştir. Kararın verildiği tarihte başvuranların yargılama öncesi tutukluluklarının halen devam etmesi nedeniyle, Anayasa Mahkemesi, kararın “gerekli işlem yapılmak üzere” Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi’ne iletilmesine karar vermiştir.

10. Başvuranlar, 4 Ocak 2014 tarihinde tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmıştır.

11. Dava dosyasındaki bilgilere göre başvuranlar hakkındaki ceza yargılamaları yerel mahkemeler önünde halen derdesttir.

B. İlgili İç Hukuk ve Uygulama

12. Ceza Muhakemesi Kanunu’nun (“CMK”) 141 § 1 (a) ve (d) maddesi şu şekildedir:

“(a) Kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen,

...

(d) kanuna uygun olarak tutuklandığı hâlde makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmayan ve bu süre içinde hakkında hüküm verilmeyen kişiler, maddî ve manevî her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler

...”

ŞİKÂYETLER

13. Başvuranlar, Sözleşme'nin 5 § 1 maddesi uyarınca, yasadışı faaliyetlerde bulduklarını gösteren somut deliller olmaksızın kanunlara uygun olmayan şekilde özgürlüklerinden mahrum bırakılmaktan şikayetçi olmuşlardır. Başvuranlar, ayrıca, tutukluluklarının uzunluğu hakkında Sözleşme'nin 5 § 3 maddesi kapsamında şikâyette bulunmuşlardır.

14. Başvuranlar, Sözleşme'nin 5 §§ 2 ve 4. maddeleri uyarınca, tutuklanmalarına karşı yaptıkları itirazlarına verilen kararın, çekişmeli yargı ilkesi gözetilmeden ve duruşma yapılmadan verilmesinden şikayetçi olmuşlardır. Başvuranlar soruşturma dosyasına erişimlerinin engellenmesi nedeniyle tutuklama emrine karşı itirazda bulunamadıklarını belirtmiştir. Aynı nedenle, yakalanma ve tutuklama nedenleri hakkında bilgilendirilmediklerini de iddia etmişlerdir.

15. Başvuranlar, Sözleşme'nin 5 § 4 maddesi uyarınca, soruşturma dosyasına erişimlerinin engellenmesi nedeniyle tutuklama kararına etkili bir şekilde itiraz edemediklerinden şikayetçi olmuşlardır. Başvuranlar ayrıca, dilekçeleri incelenirken mahkeme önüne çıkarılmamaktan şikayetçi olmuşlardır.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

A. BAŞVURULARIN BİRLEŞTİRİLMESİ

16. Mahkeme, konuları bakımından benzer olduklarını göz önünde bulundurarak, başvuruları tek bir kararda müştereken incelemeyi uygun görmektedir.

B. Sözleşme'nin 5 § 3 maddesi kapsamındaki şikâyetler

17. Başvuranlar yargılama öncesi tutukluluk sürelerinin aşırı uzun olduğunu iddia etmişlerdir. Başvuranlar, Sözleşme'nin 5 § 3 maddesinin ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

18. Hükümet, bu şikâyetin *kişi bakımından* kabul edilemez olduğunu iddia etmiştir. Bu kapsamda Hükümet, başvuranların Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunduğunu ve Anayasa Mahkemesinin başvuranın tutukluluk süresinin aşırı uzun olduğu gerekçesiyle özgürlük ve güvenlik ile seçilme haklarının ihlal edildiğine hükmettiğini belirtmiştir.

19. Başvuranlar, genel olarak, Hükümet tarafından öne sürülen Anayasa Mahkemesi nezdindeki bireysel başvuru hukuk yolunun etkili olmadığını belirtmiştir.

20. Mahkeme, ulusal makamların ya açıkça ya da özü itibarıyla Sözleşme ihlalini kabul edip telafi etmediği takdirde, başvuranın lehindeki karar veya tedbirlerin prensip olarak onu Sözleşme'nin 34. Maddesinin amaçları bakımından "mağdur" statüsünden çıkarmak için yeterli olmadığını kaydetmektedir. Ancak bu her iki koşulun yerine getirildiği hallerde, Sözleşme'nin koruyucu mekanizmasının ikincil niteliği başvurunun incelenmesini engeller (bk. *Rooman/Belçika* [BD], no. 18052/11, § 129, 31 Ocak 2019).

21. Mahkeme, Sözleşme'nin 5. Maddesi kapsamında Anayasa Mahkemesi'ne yapılan bireysel başvuru yolu hususunun halihazırda özellikle *Koçintar / Türkiye*

((k.k), no. 77429/12, 1 Temmuz 2014) davasında incelenmiş olduğunu gözlemlemiştir. Bu davada, söz konusu hukuk yolunun incelenmesinden sonra, Mahkeme elinde Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvurunun, başvuranın Sözleşme'nin 5. maddesi kapsamındaki şikâyeti için uygun tazminat sağlayamadığını ya da makul bir başarı imkânı sunmadığını gösterir herhangi bir bilgi bulunmadığı sonucuna varmıştır. Söz konusu tespitte bulunurken Mahkeme özellikle, Anayasa Mahkemesinin Sözleşme ihlallerini tespit etme konusunda yargı yetkisini haiz olduğunu ve tazminata hükmetmek ve/veya tazmin yöntemlerini belirtmek suretiyle ihlallerin telafi edilmesini sağlamak için uygun yetkilere sahip olduğunu ve bu nedenle Anayasa Mahkemesinin gerektiği takdirde ilgili makamı bahse konu hakkı ihlal etmeye devam etmesine engel olabileceğini ve mümkün olduğu ölçüde önceki durumun (*status quo ante*) yeniden tesis edilmesini isteyebileceğini kaydetmiştir (bkz. yukarıda anılan *Koçintar* § 41). Mahkeme, Anayasa'nın 19. maddesi tarafından güvence altına alınan hürriyet hakkının ihlal edildiğinin Anayasa Mahkemesi tarafından tespit edilmesi ve başvuranın tutukluluk halinin devam etmesi halinde, Anayasa Mahkemesinin söz konusu tespitini içeren kararını "gerekli işlem yapılmak üzere" ilgili mahkemeye göndermeye karar verdiğini gözlemlemiştir.

22. Mevcut davada Mahkeme, Sözleşme'nin 5 § 3 maddesinin ihlal edildiğinin yerel mahkemelerce açıkça kabul edilmiş olduğu hususunda herhangi bir ihtilaf bulunmadığını gözlemlemektedir. Mahkeme "uygun" ve "yeterli" tazminin mevcut olup olmadığı hususunda, Anayasa Mahkemesinin kararını hızlı bir şekilde, yani başvuranların bireysel başvurusunu sunmasının sadece üç gün gibi kısa bir süre içerisinde verdiğini kaydetmektedir. Ayrıca, başvuranlar Anayasa Mahkemesi'nin kararından bir gün sonra tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmıştır. Ayrıca, Anayasa Mahkemesi her bir başvurana manevi tazminat olarak 5.000 TL, masraf ve giderler için 1.698.35 TL tazminat ödenmesine hükmetmiştir.

Mahkeme başvurulara ödenmesine hükmedilen meblağların açıkça yetersiz

olarak değerlendirilemeyeceği kanısındadır (*Hebat Aslan ve Firas Aslan / Türkiye*, no. 15048/09, § 50, 28 Ekim 2014).

23. İç hukukta sağlanan tazmin yeterli ve uygun görüldüğünden, başvurular artık Sözleşme'nin 5 § 3 maddesi ihlalinin "mağdurları" olduklarını iddia edemez. Mahkeme, yukarıdaki hususları göz önünde bulundurarak, Hükümetin ilk itirazını kabul etmiştir ve Sözleşme'nin 35 §§ 3 ve 4. maddesi anlamında kişi bakımından bağdaşmadığı gerekçesiyle, başvuruların bu kısmının kabul edilemez olduğunun beyan edilmesi gerektiğine karar vermiştir.

C. Sözleşme'nin 5 § 1 maddesi kapsamındaki şikâyetler

24. Başvuranlar, Sözleşme'nin 5 § 1. Maddesi uyarınca, atılı suçları işledikleri konusunda objektif bir gözlemciyi tatmin edebilecek herhangi bir olgu veya bilginin var olmadığını ileri sürmüşlerdir.

25. Hükümet, Anayasa Mahkemesinin hürriyet ve güvenlik hakkının ihlal edildiği yönündeki tespitinin, başvuruların Sözleşme'nin 5 § 1 maddesi kapsamındaki şikâyeti bakımından yeterli tazmin olarak değerlendirilebileceğini ileri sürmüştür. Hükümet ayrıca, başvuruların Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141 § 1 maddesi uyarınca tazminat talebinde bulunabileceğini belirtmiştir. Hükümet, başvuruların söz konusu hükme dayanarak tazminat talebinde bulunma haklarının olduğunu ve bu talepte bulunmuş olmaları gerektiğini ileri sürmüştür. Ayrıca, Hükümet, başvuruların tutukluluklarının iç mevzuata uygun olduğunu ve terörle mücadele kapsamında yürütülen bir ceza soruşturması sırasında yakalanıp tutuklandıklarını belirtmiştir. Hükümet, ceza soruşturması sırasında elde edilen ve dosyaya dahil edilen deliller ışığında, başvuruların kendilerine isnat edilen suçu işlediklerine dair makul şüphe bulunduğu sonucuna varmanın objektif olarak mümkün olduğunu iddia etmiştir. Soruşturma kapsamında elde edilen delillerin kuvvetli oluşu nedeniyle, başvurular aleyhinde başlatılan ceza yargılamaları yerel mahkemeler önünde devam etmekteydi.

26. Hükümetin başvuranların “mağdur sıfatına” ilişkin ilk itirazı bakımından Mahkeme, Anayasa Mahkemesinin 5 § 1 maddesinin ihlal edildiğini tespit etmediğini kaydetmektedir. Yukarıdaki hususların ışığında Mahkeme, Hükümetin ilk itirazını reddetmiştir.

27. Mahkeme, Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 141 § 1 (a) maddesinin Sözleşme’nin 5 § 1 maddesi uyarınca yapılan şikayetler bakımından uygulandığı iç hukuk yolunun *Lütfiye Zengin ve Diğerleri/Türkiye* (no. 36443/06, §§ 61-65, 14 Nisan 2015) davasında incelendiğini gözlemlemektedir.

Söz konusu davada, Mahkeme, başvuranın iç hukuka aykırı olarak tutuklandığını iddia ettiği ve özgürlükten yoksun bırakılmanın sona erdiği durumda, iddia edilen ihlalin tanınmasına yol açabilecek ve yeterli telafiyi sağlayabilecek bir tazminat davasının ilke olarak, kullanılması gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır.

Bu bağlamda, Mahkeme öte yandan, söz konusu şekilde özgürlükten yoksun bırakılmanın usulsüzlüğünün veya kanuna aykırılığının daha önce yerel makamlarca kabul edilmiş olması gerektiğine işaret etmiştir. Aksi halde, Mahkeme, CMK’nin 141 § 1 (a) maddesi uyarınca tazminat davasının başarısızlıkla sonuçlanacağına hükmetmiştir. Mahkeme, mevcut başvurularda, yerel makamların, başvuranların muzdarip olduğu özgürlükten yoksun bırakılmalarının kanunsuz olduğunu hiçbir zaman açıkça veya örtülü olarak kabul etmediğini gözlemlemektedir. Bu bağlamda Mahkeme ayrıca, mevcut başvurulardakilere benzer koşullarda Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 141 § 1 (a) maddesi uyarınca açılan bir tazminat davasının başarılı olduğunu gösteren herhangi bir yerel kararın Hükümet tarafından sunulmadığını belirtmektedir. Dolayısıyla Mahkeme, Hükümetin bu kapsamda dile getirdiği itirazının reddedilmesi gerektiği sonucuna varmıştır.

28. Mahkeme, kişinin ancak suç işlediğine dair makul şüphe ile yetkili adli makam önüne çıkartılması amacıyla ceza yargılamaları kapsamında Sözleşme'nin 5 § 1 (c) maddesi uyarınca tutuklanabileceğini hatırlatmaktadır (bk. *Jėčius/Litvanya*, no. 34578/97, § 50, AİHM 2000-IX; *Włoch/Polonya*, no. 27785/95, § 108, AİHM 2000-XI; ve *Poyraz/Türkiye* (k.k.), no. 21235/11, § 53, 17 Şubat 2015).

Tutukluluğun dayandırılması gereken şüphenin "makullüğü", Sözleşme'nin 5 § 1 (c) maddesinde belirtilen güvencenin önemli bir parçasını teşkil etmektedir. Makul şüphenin varlığı, objektif bir gözlemciyi ilgili kişinin suç işlemiş olabileceği konusunda ikna edecek olgu veya bilgilerin bulunması ön koşuluna bağlıdır. Öte yandan, neyin "makul" olarak nitelendirilebileceği bütün koşullara bağlıdır (bk. *Fox, Campbell ve Hartley/Birleşik Krallık*, 30 Ağustos1990, § 32, A Serisi no. 182; *O'Hara/Birleşik Krallık*, no. 37555/97, § 34, AİHM 2001-X; *Korkmaz ve Diğerleri/Türkiye*, no. 35979/97, § 24, 21 Mart 2006; *Süleyman Erdem/Türkiye*, no. 49574/99, § 37, 19 Eylül 2006; ve *Çiçek/Türkiye* (k.k.), no. 72774/10, § 62, 3 Mart 2015).

Mahkemenin görevi, önüne getirilen davada, öngörülen meşru amaca ulaşmak dâhil olmak üzere Sözleşme'nin 5 § 1 (c) maddesinde belirtilen koşulların yerine getirilip getirilmediğini tespit etmektir. Bu bağlamda, normal koşullarda Mahkeme, olaylara ilişkin kendi değerlendirmesini, önlerindeki delilleri değerlendirme konusunda daha iyi bir konumda olan yerel mahkemelerin değerlendirmelerinin yerine koymakla görevli değildir (bk. *Ersöz/Türkiye* (k.k.), no. 45746/11, § 50, 17 Şubat 2015, ve *Mergen ve Diğerleri/Türkiye*, no. 44062/09 ve diğer 4 karar , § 48, 31 Mayıs 2016).

29. Mevcut başvurulara, Mahkeme, başvuranların terör örgütüne üye oldukları şüphesiyle 14 Nisan 2009 tarihinde polis tarafından göz altına alındıklarını ve 18 Nisan 2009 tarihinde tutuklandıklarını gözlemlemektedir. Mahkeme ayrıca, 9 Haziran 2010 tarihinde düzenlenen iddianameyle Cumhuriyet savcısının, birinci başvuranın silahlı bir terör örgütüne üye olmaktan; ikinci başvuranın ise bu tür bir örgütü kurma veya bu örgüte önderlik etme suçlarından mahkum edilmesini talep ettiğini kaydetmiştir.

Bu bakımdan, Cumhuriyet savcısı esasen, belirli tanıkların ve diğer birtakım sanıkların ifadelerine ve soruşturma kapsamında gerçekleştirilen aramalarda el konulan dijital materyal ve belgelere dayanmıştır. Bu koşullar altında, Mahkeme, başvuruların aleyhindeki şüphenin Sözleşme'nin 5 § 1 (c) maddesinde belirtilen seviyeye ulaştığının düşünülebileceği görüşündedir.

Esasında, yerel makamların dayandıkları yasal hükümlerin yorumu ve uygulanması, başvuranın tutukluluğunun usulsüz veya kanuna aykırı kılacak ölçüde keyfi veya mantıksız görünmemektedir.

30. Dolayısıyla, söz konusu şikâyet açıkça dayanaktan yoksun olup, Sözleşme'nin 35 §§ 3 (a) ve 4 maddesi uyarınca reddedilmelidir.

D. Sözleşme'nin 5 § 2 maddesi kapsamındaki şikâyetler

31. Başvuranlar, Sözleşme'nin 5/2 maddesi uyarınca, yakalanma ve tutuklanma nedenleri hakkında bilgilendirilmemekten şikayetçidirler.

32. Hükümet başvuruların Sözleşme'nin 35 § 1 maddesinde belirtilen altı aylık süre sınırına uymadıklarını belirtmiştir.

33. Mahkeme, başvuruların polis nezaretinin 18 Nisan 2009 tarihinde sona erdiğini gözlemlemektedir. Bununla birlikte, başvurular Mahkeme'ye söz konusu başvurularını iddia olunan ihlale yol açan olayların gerçekleştiği tarihin üzerinden altı aydan fazla zaman geçtikten sonra, 19 Mart 2010 tarihinde yapmışlardır.

34. Buna göre, Mahkeme, başvurunun bu kısmının süresi dışında yapılmış olduğuna kanaat getirerek, Sözleşme'nin 35. maddesinin 1. ve 4. fıkraları uyarınca reddedilmesi gerektiğine karar vermiştir.

E. Sözleşme'nin 5 § 4 maddesi kapsamındaki şikâyetler

35. Başvuranlar, soruşturma dosyasına erişimine konulan kısıtlamadan dolayı tutuklanmalarına dayanak oluşturan delillere itiraz edemediklerinden şikâyetçi olmuşlardır. Başvuranlar ayrıca, dilekçeleri incelenirken mahkeme önüne çıkarılmamaktan şikâyetçi olmuşlardır.

36. Hükümet bu iddialara itiraz etmiştir.

37. Mahkeme, başvuranların 18 Nisan 2009 tarihinde tutuklandıklarını kaydetmektedir. Daha sonra, başvuranlar bu karara itiraz etmiş ve söz konusu itiraz, neticede, 22 Nisan 2009 tarihinde, Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi tarafından reddedilmiştir. Söz konusu başvuruların Mahkeme'ye 19 Mart 2010 tarihinde, yani iddia olunan ihlale yol açan olayların gerçekleştiği tarihin üzerinden altı aydan fazla zaman geçtikten sonra yapılmış olduğu göz önüne alındığında, bu şikâyetler de Sözleşme'nin 35 §§ 1 ve 4. maddesi uyarınca reddedilmelidir.

Bu gerekçelerle, Mahkeme, oy birliğiyle,

Başvuruların birleştirilmesine;

Başvuruların kabul edilemez olduğuna *karar vermiştir*.

İşbu karar, İngilizce olarak tanzim edilmiş olup ve 21 Kasım 2019 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.

Hasan Bakırcı
Yazı İşleri Müdür Yardımcısı

Julia Laffranque
Başkan